

УДК: 37.016:7(510)

Чжоу Чженьюй

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ШКОЛАХ КНР

© Чжоу Чженьюй, 2018
<https://orcid.org/0000-0002-8840-6085>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.2540197>

На основі аналізу науково-методичних джерел з'ясовано особливості музичного виховання у школах КНР; розглянуто мету (формування духовної культури особистості), зміст (засвоєння основ нотної грамоти; ознайомлення з класичними всесвітньо-відомими музичними творами, уміння їх класифікувати; оволодіння знаннями, що допомагають співати у хорі та грати на музичних інструментах; вивчення біографії відомих вітчизняних та зарубіжних музикантів та інше), форми (уроки та факультативні заняття з музики), методи (співпереживання, емоційного впливу, відносної сольмізації, співу з голосу або на слух, наслідування, ілюстрування творів музичного мистецтва та інші) та засоби (підручники, музичні інструменти, техніка для прослуховування музичних творів) музичного виховання.

Визначено спільне та відмінне у процесі музичного виховання у школах України та КНР. З'ясовано, що саме мета, методи навчання та основні форми навчання мають ряд спільних характеристик. Встановлено відмінність у тому, що забезпечення учнів усіх класів (від початкової до старшої школи) засобами навчання у КНР набагато краще ніж в Україні. Кожна державна китайська школа має підручники з музичного виховання та музичні інструменти у достатній кількості, у той час коли в українських школах ані підручників, ані музичних інструментів немає. Відрізняється і зміст навчання, по-перше, він значно ширший (передбачає обов'язкове навчання грі на музичних інструментах, хоровий спів та сольфеджіо), по-друге особливістю змісту музичного виховання у КНР є вивчення нотної грамоти.

Проведено порівняльний аналіз основ нотної грамоти у китайських та українських школах. Окреслено різноманітність способів запису музичних творів та охарактеризовано специфіку цифрової нотації, якою користуються у КНР.

Ключові слова: учні, зміст навчання, форми навчання, методи навчання, музичне виховання, нотація.

Чжоу Чженьюй. Особенности музыкального воспитания учеников в школах КНР

На основе анализа научно-методических источников выяснены особенности музыкального воспитания в школах КНР; рассмотрено цель (формирование духовной культуры личности), содержание (усвоение основ нотной грамоты; знакомство с классическими всемирно-известными

музыкальными произведениями, умение их классифицировать; овладение знаниями, которые помогают петь в хоре и играть на музыкальных инструментах, изучение биографии известных отечественных и зарубежных музыкантов и прочее), формы (уроки и факультативные занятия по музыке), методы (сопереживание, эмоционального воздействия, относительной сольмизации, пения с голоса или на слух, подражания, иллюстрирования произведений музыкального искусства и другие) и средства (учебники, музыкальные инструменты, техника для прослушивания музыкальных произведений) музыкального воспитания.

Определено общее и отличное в процессе музыкального воспитания в школах Украины и КНР. Выяснено, что именно цель, методы обучения и основные формы обучения имеют ряд общих характеристик установлено отличие в том, что обеспечение учащихся всех классов (от начальной до старшей школы) средствами обучения в КНР гораздо лучше, чем в Украине. Каждая государственная китайская школа имеет учебники по музыкальному воспитанию и музыкальные инструменты в достаточном количестве, в то время как в украинских школах ни учебников, ни музыкальных инструментов нет. Отличается и содержание обучения, во-первых, оно значительно шире (предусматривает обязательное обучение игре на музыкальных инструментах, хоровое пение и сольфеджио), во-вторых особенностью содержания музыкального воспитания в КНР является изучение нотной грамоты.

Проведен сравнительный анализ основ нотной грамоты в китайских и украинских школах. Определено разнообразие способов записи музыкальных произведений и охарактеризовано специфику цифровой нотации, которой пользуются в КНР.

Ключевые слова: ученики, содержание обучения, методы обучения, музыкальное воспитание, нотация

Zhou Zhenyui. Peculiarities of education in schools of PRS

On the basis of the analysis of scientific and methodological sources, the peculiarities of musical education in Chinese schools are determined; considered the aim (formation of the spiritual culture of the individuality), content (the assimilation of the foundations of musical literacy, familiarization with the classical world-famous musical works and the ability to classify them; mastering the knowledge that helps sing in the choir and play musical instruments; study biography of famous domestic and foreign musicians, etc.), forms (lessons and after-activity classes in music), methods (empathy, emotional influence, relative solsmization, singing with voice or hearing, imitation, illustration of works of musical art, etc.) and means (textbooks, musical instruments, techniques for listening to musical works) of musical education.

The common and distinctive features in the process of musical education in schools of Ukraine and the People's Republic of China are determined. It has been found out that the purpose, teaching methods and basic forms of education have a number of common characteristics. It is established that the provision of pupils of all classes (from elementary to high school) by means of studying in China is much

better than in Ukraine. Each government Chinese school has textbooks on musical education and musical instruments in sufficient quantities, while there are no textbooks or musical instruments in Ukrainian schools. The content of the training is also different, firstly, it is much broader (involves compulsory learning of playing musical instruments, choral singing and solfeggio); secondly, the peculiarity of the content of musical education in the People's Republic of China is the study of musical literacy.

A comparative analysis of the basis of musical literacy in Chinese and Ukrainian schools was conducted. A variety of ways of recording musical works is outlined and the specifics of the digital notation used by the People's Republic of China are described.

Key words: *students, content of training, forms of training, teaching methods, musical education, note.*

Постановка проблеми. Мета кожної цивілізованої країни – виховання здорової, розумної та культурної нації. Що забезпечуватиме подальше процвітання та розвиток держави, досягатиме нових успіхів, не тільки писатиме нову історію, а й поважатиме надбання свого народу. Адже саме передача культурної спадщини з покоління до покоління забезпечує продовження національних традицій сформованих віками.

Однією з таких традицій у КНР є любов до музичного мистецтва. Так, саме цьому виду мистецтва у освітній політиці країни надають особливого значення. Починаючи ще з дитячого садка, дітей привчають слухати музику та співати пісні. У школі – грати на різних музичних інструментах та співати у хорі.

Аналіз останніх публікацій. Окремим аспектам розвитку музичного мистецтва у КНР та особливостям його організації присвятили свої роботи такі китайські, російські та українські науковці: Гун Лі, Лю Лянь, Сан Чжао, У Ген-Ір, У На, У Хунюань, Хуан Сяньюй, Ян Бохуа, Агеєва Н., Вирановский Г., Царьова Л., Шацька О., Шпарик О. та інші. Однак, у повній мірі жоден з вищезгаданих авторів не проводив паралелі між музичним вихованням китайських школярів та українських та не порівнював їх специфіку.

Метою даної статті визначення особливостей музичного виховання у школах КНР та України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Музичне виховання у школах КНР це невід’ємна складова освітнього процесу. Воно починається з першого класу і триває до самого закінчення школи. Розглянемо особливості

музичного виховання учнів КНР та визначмо спільне та відмінне у цьому процесі з Україною.

Метою музичного виховання як в КНР так і в Україні у є формування на уроках та у позаурочний час музичної культури, як складової духовної культури особистості. І хоча країни ставлять перед собою майже однакові цілі, однак зміст, форми, методи та засоби навчання дещо відрізняються.

Порівнюючи зміст музичного виховання в обох країнах до 2018 року слід зазначити, що він кардинально відрізнявся. На уроках музики в Україні школярі вчилися співати, знайомилися з класичними всесвітньо-відомими музичними творами, розрізняли їх види, освоювали елементарні основи нотної грамоти, вчили біографії відомих вітчизняних та зарубіжних музикантів. У Китаї, учні окрім вищезгаданих видів роботи, вчать основні музичні поняття, а точніше, вивчають ієрогліфи, які їх позначають, займаються сольфеджіо з першого класу велику увагу приділяють хоровому співу, вчать грати на 4-х музичних інструментах.

Однак, в Україні у 2018 році було видано нові навчальні програми для початкової школи у наступні роки заплановано оновлення навчальних програм для середніх та старших класів. Певні зміни відбулися у навчальній програмі з музичного мистецтва. У програмі 2018 року у початковій школі значно розширився зміст навчальної дисципліни «мистецтво». Учні у порівнянні з попередньою програмою будуть значно більше часу приділяти вивченню нотної грамоти, хоровому співу та грі на музичних інструментах, чого не було раніше. Ми припускаємо, що українці намагаються перейняти досвід КНР.

Щоб забезпечити правильне та якісне звучання голосу, так як і музичного інструменту, необхідною умовою є знання школярами нотної грамоти. Це поняття включає в себе усе, що відноситься до процесів запису та читання нот, тому хотілося б детально зупинитися на специфіці вивчення основ нотної грамоти в обох країнах.

У всіх цивілізованих країнах світу нотну грамоту починають освоювати ще у початковій школі. Так, на шкільних уроках музики діти дізнаються про ноти, їх тривалість, паузи, знаки альтерації та інші компоненти нотної грамоти.

Школярі КНР у цьому спектрі заслуговують особливої уваги, так як їх знайомство з нотним станом дещо відрізняється від інших. Вони користуються особливою нотацією.

Поняття «нотація» або запис звукової форми - визначається як спосіб запису музичних творів за допомогою особливих графічних знаків [5, с. 356].

Розглянемо, які способи нотації існували у минулому та якими користуються сьогодні у світі.

Ще у доісторичну епоху з'явилося графічне зображення музики. Так першим прикладом був *кінематичний запис* - що являв собою фіксацію поз та жестів, які супроводжують музичне інтонування. З ним конкурував номінативний, який так само передбачав використання піктограм, однак являв собою *логографічний запис музики*, спираючись на основні музичні поняття, його недоліком була відсутність фіксації висоти звуків [5, с. 356 ; 6, с. 19–21].

Табулатура – особливий спосіб фіксації музики, що являв собою зображення музичного інструменту (переважно струнні) або його частини з положенням пальців під час гри. Такі піктограми були дуже популярні у Європі, Китаї, Греції та використовувались аж до XVIII століття [6, с. 19–21].

Буквена нотація передбачала письмову фіксацію основних музичних понять, що дозволило максимально точно передати музику тих часів і дало можливість з легкістю відтворити музичні твори з тисячолітньою історією. Такий спосіб фіксації музики був поширений у Греції, однак його серйозним недоліком було те, що фіксувалась тільки висота звуку, але не його тривалість. Даний вид нотації був дуже поширений до X ст. пізніше усе частіше стали використовувати невми (спеціальні знаки запису музики) [2; 4, с. 1023; 6, с. 21–22; 10, с. 356].

Мензуральна нотація – являла собою перші спроби поєднання невмів та горизонтальних ліній, якими закреслювали музичні символи, щоб уточнювати висоту звуку (X-XI ст).

Поступово мензуральна нотація зазнавала метаморфоз та удосконалювалась, і вже в XI столітті користувалися кольоровими чотирма лініями для запису музики. А у XIV столітті їх стало п'ять [10, с. 357].

Цифрова нотація – це дуже поширений спосіб фіксації музики за допомогою арабських цифр. Цей запис звукової форми був надзвичайно популярний у XIX- XX століттях і використовується по сьогоднішній день.

Різні види нотацій час займали провідну позицію у тій чи іншій країні, однак повністю не зникали. Так, у XV-XVII ст. паралельно разом з мензуральною нотацією існувала буквена та цифрова

Традиційна європейська *лінійна нотація* – являє собою п'ятилінійний запис звукової форми та є найбільш поширеною у світі [6, с. 22–23; 4, с. 1024].

Найсучасніший спосіб фіксації музики – це *комп'ютерна нотація*. Даний спосіб фіксації музики набув поширення у другій половині ХХ століття. За допомогою кодування у спеціальних комп'ютерних програмах виникла можливість записувати будь-яку музику використовуючи звичний лінійний запис [2].

Насправді, фактично усі вищезгадані способи запису музики, використовуються у різних країнах по сьогоднішній день. Однак, загальноприйнятою у світі є лінійна нотація.

Отже, проаналізуємо основи нотної грамоти у китайських школах та українських.

У Китаї до цих пір користуються спрощеною нотною грамотою. Китайські школярі, починаючи з першого класу вчать цифровій нотації.

Не дивлячись на те, що даний вид нотації виник у Європі (винахідники П'єр Галін та Жан-Жак Руссо) прижився та укорінився він саме у Китаї.

Сутність цифрової нотації полягає у наступному: замість звичних для українців зображень нот, китайці використовують арабські цифри від 1 до 7, які відповідно і позначають ноти «до», «ре», «мі», «фа», «соль», «ля», «сі».

У записі музичних творів у КНР та України спостерігаємо спільні деталі. Так, з'ясовано, що у Китаї використовують символи звичної українцям альтерації, спільним для обох нотацій є і позначення символу «0», що означає паузу та використання точок справа від ноти (будь то цифра чи звичне українцям зображення ноти), що вказують на збільшення тривалості на половину, а якщо є друга точка, це означає, що тривалість збільшується на чверть. Ліги, повторення, динаміка, розмір та інше позначається так само як і в українській нотації [8].

Спробуємо с з'ясувати чим ще, окрім використання арабських цифр, замість зображень нот, відрізняється цифрова нотація у КНР.

На початку запису китайського музичного твору можна помітити наступні позначення 1=B, 1=G, 1=F та інші, це означає, що даній твір, або його частина має певну тоніку, тобто звукоряд зміщується на стільки тонів, на скільки вказує позначення (буква). Така система називається «Система плаваючого «до»».

За зміну октави відповідають точки зображенні у музичному творі, які можуть розміщуватись вгорі або внизу, що відповідно і позначає підвищення чи зниження на одну октаву. Кількість точок 1, 2, 3 і т. д. вказує кількість октав.

Цифри, які позначають безпосередньо ноти, можуть бути підкреслені або ні. Від цього залежить тривалість звучання. Так, не підкреслена – має тривалість $\frac{1}{4}$, з однією рисою – $\frac{1}{8}$, з двома – $\frac{1}{16}$.

Не дивлячись на те, що нотація у Китаї дещо відрізняється від української і називається «спрощеною» у світі, це не заважає китайським школярам досягати успіхів у заняттях музикою. У той же час такі дослідники як Т. Корольова, Лю Лянь та інші переконані, що якби у КНР користувалися традиційною нотацією - це б допомогло процесу вдосконалення професійної майстерності конкурсантів [1; 3]. Зокрема, учасникам хору, та ансамблей, які виступають на світових конкурсах було б легше обмінюватися досвідом з іншими учасниками [1; 2].

Що стосується форм роботи, то у обох країнах основною формою музичного виховання є урок, а також позаурочні заняття з музики. Відмінність у тому, що в Україні уроків музичного виховання вдвічі менше ніж у Китаї. В Україні позаурочні заняття не є обов'язковими, і являють собою гуртки з хорового співу, дуже рідко це гурток з навчання гри на музичних інструментах. У Китаї позаурочні заняття є обов'язковими для учнів початкової школи, а старші учні відвідують їх за бажанням. Китайські державні та приватні школи часто мають професійний ансамбль та хор. Постійно беруть участь у змаганнях між школами, містами та виступають на світових конкурсах, де нерідко займають призові місця. Це зумовлено в першу чергу тим, що школярі наполегливо і довго тренуються, репетирують.

Методи на уроках музичного виховання у обох країнах досить подібні, це такі як: метод співпереживання, емоційного впливу, відносної сольмізації, співу з голосу або на слух, наслідування, ілюстрування творів музичного мистецтва та інші [9, с. 131–142].

Стосовно засобів навчання слід зазначити, що в Україні немає підручника з музичного виховання, а єдиним засобом до 2018 року техніка для прослуховування музичних композицій, однак з 2018 року мають з'явитися ще й музичні інструменти. У Китаї починаючи з першого класу діти займаються за

підручником, що значно полегшує процес навчання. Китайський підручник з музики сповнений яскравих та головне змістовних ілюстрації (це простежується у всіх класах), які допомагають зрозуміти, що таке тривалість звуку, демонструють наочно високі та низькі звуки та знайомлять з основами нотної грамоти взагалі. Підручник містить усі пісні, які школярі вивчатимуть на протязі року, біографії відомих музикантів, зображення усіх музичних інструментів.

Починаючи з першого класу у підручнику простежується цілий ряд вправ націлених на сприймання та відтворення темпу та ритму музики. Це такі вправи як плескання у долоньки, вистукування кулачками, впізнавання музичних інструментів на слух, відтворення (спів) почутої мелодії та інші.

На нашу думку, Україні, наслідуючи шкільну систему музичного виховання КНР слід врахувати ряд факторів: українські школярі займаються музикою у початковій школі лише годину на тиждень, у той час, коли у КНР молодші школярі (1–6 класи) мають дві години на тиждень (2 уроки) та загальнообов'язкові факультативи з музики (ансамбль та хор), а також виконують великі об'єми завдань з музичного виховання під час канікул. У середній школі КНР (7–9 класи) – 1 урок музичного мистецтва на тиждень, в Україні – 5–7 класи по 1 годині на тиждень, у 8 класі – 0.5 години на тиждень, а починаючи з 9 класу уроків музичного мистецтва в українських школах немає. У КНР учні старшої школи (10–12 класи) продовжують вивчати музичне мистецтво, однак кількість годин на тиждень залежить від того, яку профорієнтацію обрав учень.

По-друге, традиція хорового співу та гри на національних музичних інструментах у Китаї існує століттями. Діти з народження поринають у атмосферу етнічної музики, майже у кожній китайській родині вдома є традиційні китайські музичні інструменти, чого не скажеш про українські родини.

По-третє підручник з музики у китайських школах – це значимий методичний посібник для кожного учня від початкової до старшої школи, в українських же школах підручника з музики не передбачено взагалі.

Тому підсумовуючи усе вище сказане ми радимо українським школам за для досягнення кращого результату музичного виховання переглянути кількість

годин з музичного виховання, ввести загальнообов'язкові факультативи з музики, видати підручники з музичного виховання.

Висновки. Отже, ми дійшли висновку, що система шкільного музичного виховання Китаю та України має ряд спільних рис: це спільна мета, подібні методи навчання, основні форми навчання. Однак, відмінить спостерігається у засобах навчання, якими китайські школярі забезпечені значно краще. Відрізняється і зміст навчання, по перше, він значно ширший, по друге особливістю змісту музичного виховання у Китаї є вивчення цифрової нотної грамоти.

Література

1. Королева Т.П. Общее музыкальное образование в Китае: тенденции и перспективы. С. 204-207. [Электронный ресурс] URL: http://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/6878/1/it_mho_2008_3_056.pdf (дата обращения: 09.11.2018).

2. Лебедев С.Н., Трубинов П.Ю., *Энциклопедия «Всемирна история»*. [Электронный ресурс] URL: <https://w.histrf.ru/articles/article/show/notatsiia> (дата обращения: 09.11.2018).

3. Лянь Лю Состояние и тенденции развития системы хорового искусства в Китае. *Культура України*. Харьков 2013. Выпуск 42. С.80-87.

4. Музыкальная энциклопедия Москва: «Советская энциклопедия» / за гл. ред. Ю.В. Келдыш. Т.3. 1976, 1104с.

5. Музыкальная энциклопедия Москва: «Советская энциклопедия» / за гл.ред.Ю.В.Келдыш. Т.6. 1982, 1008 с.

6. Сан Чжао Методика оволодіння основами писемної музичної культури в середніх навчальних закладах України і Китаю дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02. Одеса. 2017, 270с.

7. Хуан Яхуэй Цифровая система нотации традиционной музыки Китая: история и современность [Электронный ресурс] URL: <http://rep.bgam.edu.by/xmlui/handle/123456789/1021> (дата обращения: 09.11.2018).

8. Цифровая музыкальная нотация и китайская традиционная музыка. [Электронный ресурс] URL: <https://snowman-john.livejournal.com/53449.html> (дата обращения: 09.11.2018).

9. Черкасов В.Ф Теорія та методика музичної освіти. Навчальний посібник Київ: Академія .2016, 240с.

10. Штейнпресс Б.С. и Ямпольский И.М. Энциклопедический Музыкальный словарь Москва: «Советская энциклопедия». 1966, 632с.

Literature

1. Korolova T.P. General music education in China: trends and prospects. Pp. 204-207. [Electronic resource] URL: http://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/6878/1/it_mho_2008_3_056.pdf (access date: 09.11.2018).

2. Lebedev, S.N., Trubinov, P.U., Encyclopedia "All the History". [Electronic resource] URL: <https://w.histrf.ru/articles/article/show/notatsiia> (appeal date: 09.11.2018).

3. Lian Liu Status and development trends of the choral art system in China. Culture of Ukraine. Kharkiv 2013. Issue 42. P.80-87.

4. Musical Encyclopedia Moscow: "Soviet Encyclopedia" / for the main editor. U.V. Keldysh. V.3. 1976, 1104 p.

5. Musical Encyclopedia Moscow: "Soviet Encyclopedia" / for the main editor of U.V. Keldysh. T.6. 1982, 1008 p.

6. San Zhao Method of mastering the basics of written musical culture in secondary schools of Ukraine and China phd: 13.00.02. Odessa. 2017, 270 p.

7. Huang Yahui Digital system of traditional Chinese music notation: history and modernity [Electronic resource] URL: <http://rep.bgam.edu.by/xmlui/handle/123456789/1021> (appeal date: 09.11.2018).

8. Digital musical notation and Chinese traditional music. [Electronic resource] URL: <https://snowman-john.livejournal.com/53449.html> (access date: 09.11.2018).

9. Cherkasov V.F Theory and methodology of musical education. Textbook Kyiv: Academy .2016, 240p.

10. Steinpress B.S. and Yampolsky IM Encyclopedic Music Dictionary Moscow: "Soviet Encyclopedia". 1966, 632p.